

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „Fehérpartok” alján címmel készülő helytörténeti kiadványból. (szerkeszti: Heinrich Pál)

✎ *Vollain Ferenc*

A Balaton

Csendes, kihalt a táj; csak néha-néha a békák kuruttyolása, meg egy-két fészkeről megkésétt, hazatérő vadlúd gágogása zavarja meg a nádas szunnyadó nyugalalmát.

A tó sima felületén a telehold tetszelegve nézegeti magát, mint valami óriási tükörben. Fénye mint aranyhid, széles sávon íveli át az ilyenkor végtelennek látszó vizet. Néha egy-egy fickándozó kis halacska veti fel magát a víz fölé, pikkelyeit beragyogja a hold fénye, úgy látszik, mintha aranyból lenne.

Ülök a parton a leveleiket hullató fák alatt, s a szememet gyönyörködve legeltetem az előttem elterülő tájképen. Körülöttem rejtelmes csend honol; szinte hallani vélem a természet pihegő álmodozását. Én is álmodom.....

Keneséről áthallatszik az esti harangszó, s kizökkent az ábránd rózsaszínű birodalmából. Mint egy várt jelre megkondul a környék valamennyi harangja. A sokféle hang reszket, vibrál a levegőben. Olyan ez, úgy tűnik, mintha egy óriás orgonálna láthatatlan, kolosszális orgonáján. Oly ünnepélyesen hangzik a csendes tó felett, hogy templomban képzelem magam. Kezem önkénytelen is imára kulcsolódik. Zúg, zeng a sok harang, a lelkek Istennel beszélgetnek...

Valahol messze egy lélekharang fejezi be a

zenét. Utána megint néma csend borul az egész tájra.

Szellő sem száll, levél sem mozdul; de nem-sokára halk moraj támad – mint egy beteg sóhajtása – a Balaton lélegzik, ébredez. Megunta a hosszú szunnyadozást. A tó sima tükörén vékony habhullámok húznak – a készülő vihar előjelei, – követve mind nagyobb és erősebb víztarajoktól. Már a partot simogatják, nyaldossák a hullámok, mignem aztán titáni erővel tör ki a vihar. Sistereg, jajong, zuhog a víz, méteres hullámtorlaszok ostromolják a partot. Habtarajuk ki-ki vágódik a sétányra. Jaj, annak a csónakosnak, kit a vízen talál a vihar. Ilyenkor a legnagyobb hajóval is úgy játszik a Balaton, mint az üres dióhéjjal.

A holdfény mintha táncot járna, hol eltűnik, hol meg felbukkanik a hullámokon.

Nézem és gyönyörködöm.

Ezt csak a magyar tenger tudja megcsinálni, hogy szél nélkül vihart produkál. Hasonlít a magyar ember természetéhez, kinek hangulatai éppen ily hamar változnak.

Egyszer szelíd, csendes, majd búskomor, a másik pillanatban már haragvó.

A hirtelen jött vihartól felriasztva, ijedten menekül a nádas szárnyas népe zombék fészkeről.

A vadlúdak-kacsák gágogása, a sirály kiáltása hallatszik a levegőben. A békák is megbújva hallgatnak a parti katér alatt.

Még egy óráig tombol a vihar, s azután amely hamar támadt, éppen olyan gyorsan el is ül. A hullámok hatalmas barázdái kisimulnak a víz színén. A felrebbent vízi madarak egyenként szállingóznak vissza elhagyott fészkeikre. Ismét csendes minden, csak néhány vízfodor szánt még végig halk csobogással a tavon, s megint tükör-sima lesz, mintha semmi sem történt volna. A Balaton újra álomba merül.

A hold nyugvóra készül, búcsúsugaraival még egyszer végigsimogatja a pihenő magyar tengert, későre jár, és is búcsúzom s hazamegyek lefeküdni.

Forrás: Veszprém Vármegye, 1927. február 8.

Balaton-Álga. Parti sétány.

Üdöszlet Balaton-Áljáról.

Lejárat a fürdőtelepre.

A Balaton-kultusz

Napjainkban sok szó esik arról, hogy a Balaton-kultusz nem részesül a kellő figyelemben s odavetve illet is hallunk, hogy a hitbizományi és holtkézben levő Balatonpart van főként elhanyagolva, nincs rajta kultúra, sőt némely helyen valóságos sivatag.

Konstatálnunk kell ezzel szemben, hogy a szép magyar tenger kultuszának napról-napra szaporodnak a megértői, pártfogói, úgy, hogy a haladás, fejlődés fokonzintú menetelével leszámolva, a gáncsnak el kell esnie.

Sajnos, hogy e kultúra tárgyában egyesek elég késő ébredéssel, sok igazságtalansággal terhelik az u.n. „holtkezeket”. Úgy írnak, úgy beszélnek, mintha ezek a „holtkezek” a kultúra fejlődésének valósággal akadályozói lettek volna a múltban is, kerékkötői lennének ma is.

Ezek a „holtkezek” a mai generációt sok-sok évvel megelőzőleg, sok fáradsággal s még több anyagi áldozattal „élettek” az Isten áldotta szép Balatonunk kultuszának, nem várva ettől a maguk javára anyagi hasznot, hiába remélve csak némi erkölcsi elismerést is. Elég itt csak Balatonfüredre utalnunk! Mennyi fáradság, mennyi áldozat esett itt a Balaton kultuszáért s ebben a hazai közérdekért a hazai Szt. Benedek-rend „holtkezeiből” már akkor, mikor őseink nem gondoltak a Balatonpart kívánatos felkarolására.

De nézzük a veszprémi káptalan „holt kezét”, mit tett az e célból a múltban s mit tesz a jelenben még mindig.

Hazánkban a múlt század közepe táján kezdték építeni a vasutakat, amelyek pezsgő életet, erőteljes fejlődést és vagyonosodást hoztak nyomukban: a Déli Vasút a Balaton hosz-

szában az ötvenes évek végén építtetett ki, mely a veszprémi káptalan birtokán Balatonvilágostól Zamárdiig, mintegy 17 kilométer hosszúságban, átlag 35 méter szélességben húzódik s így közel 110 kat. hold területet foglal el.

A veszprémi káptalan e nagy birtokot, dacára az idegen részvénytársaságnak ingyen adta át – igaz, hogy 50 évvel ezelőtt ezen birtok négyyszögöle, mely most 4-5 korona, 10-12 fillérnél nem ért többet, de a 20 ezer korona értékű tőke 50 év alatt kamatok kamatjával óriási összegre szaporodott volna s e nagy áldozatot meghozta a káptalan a közjó érdekében, a Balaton-kultusz fejlesztésére.

A Déli Vasút kiépítésével az akkor még bölcsőkorát élő siófoki fürdő csakhamar fellendült...

Legutóbb a Balatonapadást Világostól Siófokig 84 kat. hold területen fenyőekkel beerdősített, melyre nézve hadd álljon itt a magas kormány elismerő díszes oklevele:

„A veszprémi székesegyházi káptalan a tulajdonában lévő kopár területeken közigazdaságilag becses erdősítési munkálatot végzett. Fáradozása, kitartása, áldozatkészsége értéktelen területen erdőt nevelt, mely gondos ápolás mellett a nemzeti vagyoni alkotó része lesz. Közhasznú munkásságáért örömmel nyilvánítom teljes elismerésemet és őszinte köszönetemet.”

Budapest,

1905. december hó, Br. Feilisch, s.k

Forrás:

Veszprémi Hírlap, 1908. június 21.

Hírek

Balatonaligán, amely egykor birtoka volt Béri Balogh Ádám kuruc tábornoknak, korszerű szállodák épülnek, parkok létesülnek, épül az új hajóhid és az állomás. A sokezer köbméter föld megmozdítása alkalmával számos emlék került felszínre, amelyek azt igazolják, hogy ezen a helyen már több ezer évvel ezelőtt emberi település és műveltség volt. Találtak a krétai Minos-műveltségre és az etruszk időkre valló cserépedényeket 8-10 méterre a föld mélyében. Görög feliratú pálma- és oroszlanfej díszítésű pénzdarabok kerültek elő, kőbalta, egy hatalmas malomkőalakú áldozati kőlap, azonkívül cölöpmaradványok.

Forrás:

Balatonfüred,

1944. február 26.

Váth János

Hullámtörés

(részlet)

A hó csillogott, sziporkázott, ahogy szórta a szél s a jég hátát simára söpörte s új élet nyíltott Isaák elé, Korcsolyázott a vadvizek hátán.

Később a Balaton jegére járt. Tanítványai is buzdultak a példáján. Csizmafejhosszunyi fahasábot faragtak talpuk alá, kerítésdrótot feszítettek rá, terpeszállásba helyezkedtek s a szegesvégű botjukat a jégbe vágták. Úgy nekilődültek, hogy repesett Isaák lelke, mert ott a jégen is nevelhetett.

Vasárnap haza is elkorcsolyázott. Siklott-siklott s csak a rianásokon való átkelés okozott gondot. Jeges levegőben cirkáló sasnak érezte lelkét.

Édesanyja remegett érte:

- Fiam, ne kísértsd az Istent!
- Ha édesanyám látására nem vágnék, sose jönnék. Korcsolyával nem. A kasznártól nem könyörgök kocsit.
- Pedig aki fejét hajtja, pénzét szaporítja.
- Munka közben, esti imádságon porig meghajolok. Munkában, nem lélekkel teszem, az imádságban pedig Isten előtt vagyok.

Megragyogott anyja bágyadt szeme:

- Magad tudod a magad sorát, de vissza már csak elvisz a bátyád. Isaák óráját nézte:
- Nem lehet. Egy óra. Három óraker ismétlőiskolám, kocsin négyre se, így meg fél háromra otthon leszek.
- Beleveszöl, fiam.
- Nem. Én édesanyámhoz jöttem, megoltalmaz az Isten.
- De Ő azt mondja ám: Ember őrizd magad, én is őrizlek...

Deres bajusszal lépett az iskolába s az elfagyásról és felfagyásról magyarázott az ismétlősöknek.

Fázós, kopott színésznépség vetődött este a pusztra s megengedte, hogy játszassanak az iskolában. titokban fűjt érte a kasznár.

...Az utolsó fertályi pénzt adta ki az ispán.

Mindegyiknek a pénzcsekjéből hiányzott pár garas. Sőt forint is. Ezer ürügyet talált, hogy a verejtékes keresetből levonhasson. Nehéz sorral járt a megszámlálás. A fagyosra sanyargatott kérges ujj között szinte elveszett az apró pénz s kin volt, míg Szalka János felcsipegette. A megszámlálás pedig örök idő. A kasznár türelmetlenül rippant rájuk.

- Nyolcvan krajcár az ösztöke nyélért. Eltörte kend.
- Igen is. De már van lölke a tekintetes...
- Miért ügyel rá? Egy-kettő!
- Iszen ösztökéléstől mindenestől....
- Ne feleseljen kend!
- Nem is feleselés, csak a jussom keresem.
- Mit! Kend még keresedik! Ki maga? Hallja, nem szemtelenkedjék!
- Száradjon a lókin. Többet se tudjanak a feje alá tenni halálos hótakor.

Künn guborgatta, olvasgatta, hogy talán még a nyolcvanon felül sincs meg. Csattanásra pirult, bevágta az ajtót:

– Nem hiába se Jézusa, se Máriája, hanem a véres verejtékes csöp-pömet is elhúzná.

Sírva-ríva nyitott be utána Kustosné. Igáskocsis az ura:

– Hát van a tekintetes úrban emberi érzés? Két istrángér egy forintost elcsal!

Isaák se hallgathatta. Felállt. A kasznár visszatartotta, tehát maradnia kellett. Hogy kifizette a hátralévőkét, adóbevallási ivet tolt Isaák elé aláírás végett.

Isaák végignézte:

– Nem írom alá. Magamnak kellene kiállítanom. Háromszáz koronával kevesebb a bevallás. Polgári becsületemet nem adhatom fel érdekekért.

Otthon levelet írt. Elhatározó rövid sorokban:

Kedves Kis Honkám!

Hogy megkértem a kezéd, senki sem tudja, csak sejtetik: együtt-létünkéből, a bizalmas gyakori levelezőlapokból. Most újra megkértem a kezéd. Érzelmek az anyémek. Írásod minden sora arra vall. Készítsétek elő édesapád, hogy váratlan ne legyen a személyes megjelenésem.

Csókol szerető szeretettel: Sándor.

Tudósította szüleit is.

Anyja szánon jött, hogy lebeszélje fiát. Sejtette Isaák is, mert nagy dolog az, amiért fáradt, törődött testével útra indul.

Anyja engedte, hogy beszéljen s mutogasson. Aztán a céljába fogott:

- Itt a leveled... Ráérsz még... Legény se voltál.
- Mit legénykedjek? Unalom, mert senkim.
- Kasznárék?
- Az asszony nevét se tudja leírni. Egyik festményem az orrához fogta, mint az olvasni valót. Krajcáros ujságon élősködik az egész család.

– Végy el falusi lányt! Nagyvárosi lány nem ért a gazdasághoz.

Isaák csüggedten hallgatott.

- Aztán van-e valamije?
- Szépsége, jósága, dolgos kis tenyere.
- Manapság kevés.
- De a pénz elfogy...
- Nem is pénzes zsákra uszítlak én. De az életben sok minden előadódik. Kuporognotok kell. Javadat akarom... S nagyvárosi leány. Ezt többször ismételte, hogy a fiának is föltűnt.
- Miért fél amiért nagyvárosi? – csókolta arcon arcon ragszkodón az anyját.

– Ládde fiam, mi egyszerűek, polgárosak vagyunk. Isten tudja!

Elborult az arca, megeredtek a könnyei.

Fia odahullt lábához. Kérlete, biztatgatta. Most sírt öt esztendő óta. Akkor tizenhét éves volt s első gyöngéd viszonya szakadt szét. Egerben, a szépasszonyvölgyi kápolna portáljában térdelt s keservesen zokogott...

Most is temessen? Annyi megálmódást?

- Eddig az anyém voltál, de ezután?
- Eljön hozzánk...
- Hátha kevés leszek neki?
- Nem, nem, nem! Igen egyszerű, igen jó! Lehetetlen! – szakadoztak szavakba a gondolatai.

Korán tavaszodott. Az ereszen lógó jégcsapokról kövér csöppök hullottak, a déli langyos szél fölolvastott havat, jeget. Az óriás jégmező megszakadt a Balatonban. Kékzöld vize csillogott. A suhogó báránnyel-hők mögül ezüstös kékvetet szórt a nap. A part mentén házmagas jégthalmok fehérlettek. Halomnyi torlódásukból széles jégtáblák tányérosodtak ki. Haldoklott a tél. Született a tavasz A szalmasárga partok tetején Beethoven-dal csendült meg:

Fölebredj völgy, halom;

Fölebredj, ébredj!

A magas csöngésű diskanthoz lány harmadok simultak. Itt-ott ötöd s a hatás kedvéért szűkített heted kísérté.

Az utolsó szótag kétszer is visszaverődött. A tanító állt künn, a párkányos szakadék szélén. Alakja rávágott az ég kékjére. Egyenesen, karcsuan. Mögötte óvatosságból, vagy hogy félelemből nő állott. Jóval hátrább.

- Ide álljon, kisasszony kérem. Erősebben hallja a visszhangot.
- Nem én, mert leszédülök s a nyakam szegem. Ezek a partok? – gyönyörködött el a lány. – Micsoda megszakadás! A tordai hasadék se szebb.

– Szebbnek szebb lehet. A fenyvesek, a magassága, az anyaga, a háttere.

- No igen, ha nem hiányoznék a Balaton lábától.
- Biz ennek csakis ez kölcsönöz ennyi kedvességet.
- Micsoda geológiai alakulás lehet ez?
- Kisasszony hamar elhagyta a mese világát. – Ülledék.
- Ez csakugyan tudományos tér.

– Lerakodás. A tudósok szerint annak a tengernek a maradványa, amely az Alföldet borította a Duna-völgyének átszakadásáig. Hogy lerakodás, bizonyítja a szakadék színváltakozása. Így távolról is kékes, agyagsárga, olívdzöld sávok szallagoznak benne. S tele van csigával, kagylóval...

- Menjünk le s nézzük meg, indítványozta a lány. A tanító végignézte a levezető úton; csillogott a fölengedett fagytól:
- Erre rálépni és hanyatvágódni egy szempillantás.
- Akkor inkább majd máskor.
- Most gyönyörködjünk. – Mekkora jégthalmok úsznak a zöld felületen!

- Lomhán, mozdulatlan haladnak a part felé.
- Éjjelre megszállnak rajtuk a vadludak, kacsák.
- Lenyugszik a nap.
- Már lila párás az ég. Nem vörös, ahogy télen.
- A nyírfák is bontogatják bimbóikat.
- Csüggettebbek a galyaik s elhimbálódnak a szellőlengésben.
- A rőtrefakult avarban a fű zöldje életre kapott.
- Mire a gólyahír kibontja sárga pártáját, gólyapár kepel a szérüs-pajta födelén. Megszáll a vízililiom zavartalan tanyáján. Meglépi előkelőséggel a csizmája-száráig érő vizet. Párás alkonyaton nekirugaszkodik s szárnyra kap a levegőégnek. Nyurga nyakát kinyújtja, nem huzza a szűrőbe. Így a gém evez haza. Itt szokott halászni a gólya békázó térségén. – Ugy-e, furcsa vagyok, kisasszony?

- Szép az tanító úr. Elragadhatja az embert.
- De azért induljunk!
- Pedig nehéz itt hagyni.

Utjukban sikegyenes gabonaföldek kísérték. Itt-ott megállt rajtuk a tavasi hóolvadás. A szél belesírt az akácok ágaiba.

- Sírnak a fák.
- Tavasz után sírnak, felelte Isaák. – Magyar világ tavasza után.

Breuer Mór

Abból az alkalomból, hogy Breuer Mór királyi tanácsost a Déli Vasút magyar vonalainak üzletigazgatójává nevezték ki, a Balatoni Szövetség őszinte örömeinek ad kifejezést, annál is inkább, mert ezen megtiszteltetés egyik régi érdemes igazgató-választmányi tagját érte. Breuer igazgató több, mint huszonöt év óta szorgalmas látogatója a balatoni fürdőknek és ezen idő alatt kevés kivétellel, majdnem minden nyáron a Balaton partjain keresett üdülést. 1906-ban Balatonaligán, ahol akkor még csak két villa és egy kezdetleges vendéglő állott, telket vásárolt és még azon ősszel hozzákezdett villájának építéséhez, mely a balaton-parti villák legszebbjei között méltán foglalhat helyet. Ezen áldozatkészsége sokban hozzájárulhatott Balatonaliga rohamos fejlődéséhez, ahol ma a villák száma a negyvenet is túlhaladja. Néhány év előtt Breuer Armand mérnök szintén Balatonaligán telepedett meg és építtetett villát, bizonyára édesatyja buzdítására. 1912-ben megalakult a Balatonaligai Fürdőegyesület. Ennek megalakításában is nagy érdem illeti meg őt, mely idő óta a fürdőegyesület választmányában tevékeny munkásságot fejt ki. Ma amikor a Déli Vasút magyar vonalai élén üdvözölhetjük áthaladva a Balaton fejlődésének nagy fontosságú tényétől, sok reménnyel további munkássága elé. Benne a tudást, a megértést, és jóakaratot összpontosítva látjuk magyar tengerünk fejlesztése iránt, melynek egyik alapfeltétele a céltudatos vasútpolitika és az ezzel karöltve járó idegenforgalom.

Forrás:

Balaton, 1917. április 1.

Balatonaliga

A balatonaligai fürdőegyesület július hó 13-án tartott közgyűlésében az egy évre megválasztott Kmety Károly dr. egyetemi tanár lelépő elnök helyébe Philippi Ödön dr. királyi táblabíróvá választotta meg új elnökévé. Alelnökké Kuthy József főigazgató választotta meg. Az egyesület egy esztendő fennállása óta igen szép működést fejtett ki. Körülbelül ezer korona költséggel a fürdőtelepen végig egy gyalogjáró sétautat létesített és a fürdőhely éjjeli világítását is megvalósította.

Forrás:

Magyar Tenger, 1913. július 21.

Ingyen beszélgetés a körtelefonon

A kereskedelemügyi miniszter a Balatoni szövetség előterjesztése folytán a balatoni körtelefon-hálózatba bevont városok és községek egymásközi forgalmára nézve elrendelte, hogy Aliga, Almádi, Balatonberény, Balatonföldvár, Balatonfüred, Boglár, Fonyód-fürdőtelep, Gyenesdiás, Kenese, Keszthely, Lepsény, Polgárdi, Szántód, Szentkirályszabadja, Siófok, Veszprém és Székesfehérvár távbeszélő központok bármelyikének előfizetője, jogosítva van arra, hogy a megállapított környékbeli előfizetési díjért külön beszélgetési díj felszámítása nélkül válthasson beszélgetést. A beszélgetési idő alkalmanként öt perc. Az előfizetési díj egész évre magánosoknak 240 korona, hatóságoknak, hivataloknak, jótékony célú intézeteknek stb. 120 korona, nyilvános jellegű helyiségeknek 300 korona. Nem előfizetők a nyilvános állomásokon 5 percenként 1 korona díjat fizetnek...

Forrás:

Veszprémi Hírlap, 1908. augusztus 2.

